

5. Косарев О.Й. Методологія бюджетування діяльності підприємств. – К.: НАУ, 2004. – 94 с.
6. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г., Ноджак Л.С. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності підприємства. – Львів: Нац. ун-т „Львівська політехніка”, 2006. – 352 с.
7. Мамрак О.Н. Классификация бюджетов предприятия на этапе внутрифирменного бюджетирования // Региональная перспектива. – 2004. – № 3/5. – С.163-166.
8. Мельник О.Г. Методи бюджетного планування // Фінанси України. – 2003. – №12. – С.37-46.
9. Онищенко С. Бюджетування в системі фінансового управління підприємством // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – №6. – С.42-51.
10. Пасічник В.Г., Акіліна О.В. Планування діяльності підприємства. – К.: Центр навч. літ-ри, 2005. – 256 с.
11. Посник М.Л. Бюджетування та моделювання бюджету – основа планування розвитку підприємства // Продуктивність. – 2006. – №4. – С.13-15.
12. Савчук В. Годовое бюджетирование: цели, способы и подходы // Финансовый директор. – 2004. – №11. – С.5-8.
13. Семенов Г.А., Бондар А.В. Удосконалення управління підприємством за допомогою бюджетів // Економіка та держава. – 2006. – №1. – С.49-53.
14. Федосова Г. Бюджетирование как процесс планирования движения ресурсов // Финансовая консультация. – 2004. – №5. – С.20-31.

Отримано 20.06.2007

УДК 658.14.17

Ю.О.БІНДАСОВА

Харківський інститут банківської справи УБС НБУ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Аналізуються існуючі підходи до визначення поняття «грошові потоки», розроблено науково-методичний підхід до формування структури системи управління грошовими потоками.

Серед головних проблем української економіки значна кількість економістів науковців та практиків виділяють дефіцит грошових коштів підприємств, у тому числі комунального господарства, що значно обмежує можливості їх поточної та інвестиційної діяльності. При докладному вивченні цієї проблеми стає очевидним, що однією з причин цього дефіциту є, зазвичай, низька ефективність залучення та використання грошових коштів, обмеженість фінансових інструментів, технологій та механізмів, що застосовуються при цьому. Отже, одним із напрямів подолання дефіциту грошових коштів є формування ефективної системи управління грошовими потоками, яка б забезпечувала досягнення тактичних і стратегічних цілей діяльності підприємства.

На даний час, попри всю важливість, досліджуване питання, на жаль, ще недостатньо висвітлене в науковій і навчально-практичній

економічній літературі. Серед праць авторів, які досліджують дану категорію фінансового менеджменту, спостерігається різноманітність підходів і тлумачень, тому потреба в уточненні та коригуванні її сутності й досі залишається актуальною.

При вивченні досліджень науковців наочно постає проблема розбіжності в підходах не лише стосовно тлумачення змісту грошових потоків, як об'єкта фінансового менеджменту, а й стосовно визначення самої термінології. О.М.Губачова [5] виділяє дві позиції у визначенні грошових потоків. Прихильники однієї з них, а саме В.В.Бочаров [4], І.А.Бланк [1, 2], Н.Н.Хахонова [10] визначають грошові потоки як різницю між отриманими і виплаченими підприємством грошовими коштами за певний період часу. Представники іншої позиції представляють грошові потоки підприємства як рух грошових коштів, тобто надходження (притік) і виплати (відтік) за певний період часу.

Вважаємо, що більш логічним є виклад положення другої позиції та визнання грошового потоку як руху грошових коштів адже «потік» тлумачиться як «рух», тобто надходження та використання грошових коштів. Тож поняття «грошовий потік» характеризує рух капіталу, грошових фондів, як готівкових так і безготівкових, а також оборот окремих фінансових інструментів.

Метою даного дослідження є вивчення теоретичних аспектів системи управління грошовими потоками підприємства, дослідження її складових та взаємозв'язків між ними як основного фактора підвищення ефективності фінансової політики підприємства, забезпечення його конкурентоспроможності та стійкого економічного розвитку.

Потреба в створенні ефективної системи управління грошовими потоками підприємства є незаперечною, як і важливість усвідомлення необхідності розробки теоретичних аспектів її функціонування для апарату фінансового менеджменту підприємств.

Як кожна сукупність взаємопов'язаних елементів система управління грошовими потоками має свій об'єкт і суб'єкт. Якщо об'єктом управління в ній виступають грошові потоки підприємства, пов'язані із здійсненням різноманітних господарських та фінансових операцій, то суб'єктом є фінансова служба, склад і чисельність якої залежить від розміру, організаційної структури підприємства, кількості операцій, напрямів і видів діяльності. До елементів системи управління грошовими потоками відносять фінансові методи та інструменти управління грошовими потоками, нормативно-правове, інформаційне та програмне забезпечення (рис.1). Але, на нашу думку, безпосередній прояв системи управління грошовими потоками на

підприємстві реалізується через етапи управління, про що свідчить рис.2.

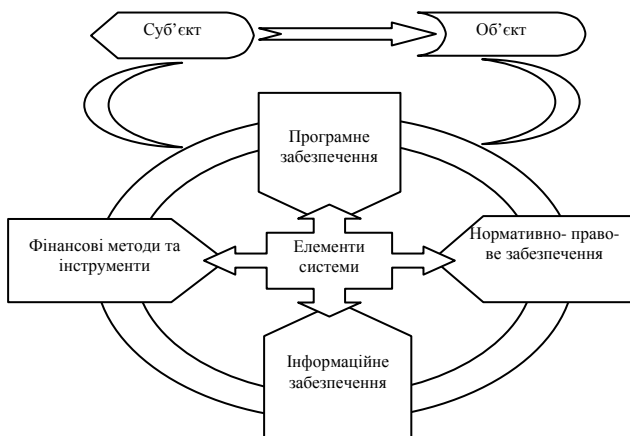

Рис.1 – Структура системи управління грошовими потоками

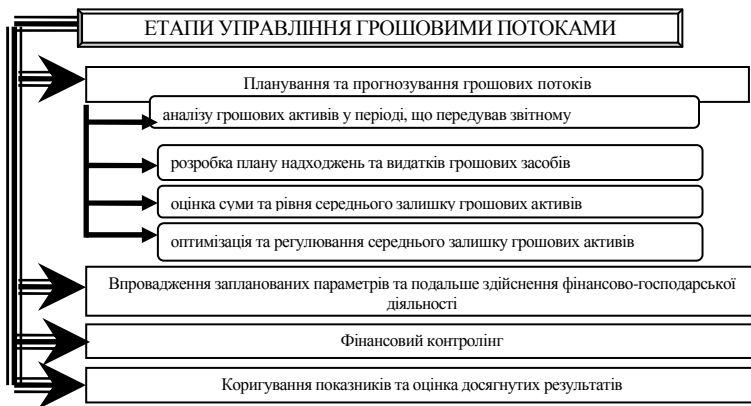

Рис. 2 – Етапи управління грошовими потоками підприємства (на основі опрацювання джерел [1, 2, 9])

Серед фінансових методів виділяють систему розрахунків з дебіторами та кредиторами, засновниками, контрагентами, державними органами; також це кредитування, інвестування, страхування, оподаткування, факторинг. Фінансові інструменти об'єднують гроші, кре-

дити, податки, форми розрахунків, інвестиції, ціни, інструменти фондового ринку, норми амортизації, дивіденди, депозити та інші інструменти, склад яких визначається особливостями організації фінансів на підприємстві.

Нормативно-правове забезпечення підприємства складається з системи державних законодавчо-нормативних актів, норм та нормативів, статуту господарюючого суб'єкта, внутрішніх наказів, договірної бази.

У сучасних умовах ведення бізнесу необхідною складовою успіху є своєчасне отримання інформації та оперативне реагування на неї, тому важливим елементом управління грошовими потоками є внутрішньофірмова інформація підприємства, тож беззаперечною є необхідність побудови моделі управління грошовими потоками саме на підґрунті інформації, яку підприємство може отримати зі своїх внутрішніх спеціалізованих служб. Для цього є надзвичайно важливим є збирання поточної інформації та забезпечення повного й достовірного обліку грошових потоків підприємства, формування необхідної бухгалтерської звітності з обов'язковим її аналізом, адже саме бухгалтерська звітність являє собою комплекс взаємопов'язаних показників фінансово-господарської діяльності, які дають змогу розглянути динаміку діяльності підприємства. Лише за умови належним чином організованої системи реєстрації, обліку та аналізу показників господарської діяльності можливе ефективне виконання першого етапу управління грошовими активами – планування та прогнозування грошових потоків.

Щодо етапів управління грошовими потоками, то їх послідовність, на нашу думку, має бути такою, як наведена на рис.2.

Планування та прогнозування грошових потоків є складовим елементом внутрішньофірмового фінансового прогнозування та планування на підприємстві, шляхом упровадження якого досягається узгодженість величини очікуваних грошових потоків з потребами фінансового забезпечення окремих господарських операцій суб'єкта господарювання в рамках його операційної, інвестиційної та фінансової діяльності [9].

На даному етапі доцільним є проведення аналізу грошових коштів в періоді, що передував звітному. Такий аналіз дозволяє оцінити суму та рівень середнього залишку грошових активів підприємства, а отже визначити ефективність використання грошових засобів з позиції ліквідності підприємства та здатності вчасно розрахуватись за своїми зобов'язаннями [2]. Слід розрахувати наступні показники: участі грошових активів в оборотному капіталі та його динаміку в попередньому

періоді; середній період обороту та кількість оборотів грошових активів у досліджуваному періоді (дані коефіцієнти дають можливість охарактеризувати роль грошових активів у визначенні терміну операційного циклу підприємства); показник абсолютної платоспроможності, так званий «кислотний тест»; показник рівня відволікання вільного залишку грошових активів у короткострокові фінансові вкладення [2].

Основною метою етапу прогнозування та планування має бути розробка плану «руху», тобто, надходжень та видатків грошових засобів підприємства в розрізі окремих складових його господарської діяльності, який би гарантував постійну платоспроможність. Прогнозування надходжень та видатків грошових засобів може здійснюватись із застосуванням суми обсягу реалізації продукції, що планується або ж цільової суми чистого прибутку, що планується.

Цей етап передбачає проведення оптимізації середнього залишку грошових активів фірми та вибір ефективних форм його регулювання [2]. З метою постійного забезпечення платоспроможності підприємства та зменшення максимальної та середньої потреби в залишках грошових коштів підприємство повинно обирати найефективніші форми регулювання середнього залишку грошових активів. Досить доречним є метод коригування потоку майбутніх платежів, що полягає в змінах строків платежів при попередній домовленості з контрагентами [2].

Наступним етапом реалізації управління грошовими потоками підприємства є впровадження результатів попереднього етапу та подальше здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства відповідно до запланованих параметрів. У межах даного етапу доцільно застосовувати наступні дії з управління грошовими потоками: встановлення масштабу цін на продукцію, товари, послуги підприємства; визначення політики грошових розрахунків підприємства з покупцями та постачальниками; залучення необхідного додаткового капіталу у розпорядження підприємства в рамках фінансової діяльності; реалізація інших заходів, спрямованих на мобілізацію фінансових ресурсів із внутрішніх та зовнішніх джерел; інші господарські операції, спрямовані на виконання фінансового плану взагалі та окремих його положень [9]. На даному етапі слід приділяти увагу тимчасово вільному залишку грошових активів, а саме їх раціональному та ефективному використанню в господарській діяльності. Важливим є питання захисту вільних грошових активів від інфляційних процесів, певний ступінь захисту надається банківською системою, а отже підприємству необхідно аналізувати та намагатися обирати найкращі умови поточного зберігання грошових активів, на-

приклад з виплатою депозитного відсотка по середній сумі залишку; обговорення та узгодження з банком умов короткострокових депозитних вкладів як інструментів короткострокового інвестування; інвестування активів у високодохідні фондові інструменти. Фінансовому менеджеру на цій ділянці його роботи може стати в нагоді використання прикладних бухгалтерських програмних продуктів, які мають можливості забезпечити процес прийняття рішень обліковою та аналітичною інформацією.

Логічним продовженням попереднього етапу управління грошовими потоками є ефективний фінансовий контролінг який передбачає побудову систем контролю за грошовими активами, моніторинг виконання планових показників фінансово-господарської діяльності підприємства та дотримання встановлених значень. Реалізація даного етапу передбачає своєчасне виявлення відхилень величини та строків формування вхідних та вихідних грошових потоків від індикаторних величин; локалізацію виявлених відхилень та проведення аналізу причин їх формування; своєчасне інформування фінансового менеджера про виявлене відхилення; обґрунтування та подання варіантів урахування відхилень під час прийняття подальших управлінських рішень щодо управління грошовими потоками підприємства [9]. Тож головним об'єктом системи контролю є сукупний рівень залишку грошових активів та рівень ефективності сформованого портфеля короткострокових фінансових вкладень [2].

З точки зору управління грошові кошти є дуже мобільним активом який може так швидко змінюватись, що планові показники навіть на невеликий період часу можуть вже не відповідати реальному стану справ, а якщо додати ще й фактор швидко змінюваного зовнішнього середовища, то стає очевидним, що в процесі контролю варто здійснювати й поточне коригування окремих показників фінансових прогнозів та системи бюджетів підприємства. Для здійснення коригування фінансові менеджери можуть переглядати цільові (прогнозні та планові) показники формування грошових потоків підприємства; відстрочувати формування вихідних грошових потоків шляхом здійснення пролонгації заборгованості, реструктуризації боргів; інкасувати відстрочені вхідні грошові потоки [9], проте головним, вважаємо, є обов'язковість інтеграції системи контролінгу за грошовими потоками в загальну систему фінансового контролінгу підприємства.

Отже, розроблена нами структура системи управління грошовими потоками дозволяє підвищити ступінь фінансової і виробничої гнучкості компанії та покращити оперативне управління з точки зору

збалансованості надходжень і видатків грошових коштів; підвищити обсяги продажу та оптимізації затрат за рахунок більших можливостей маневрування ресурсами компанії; підвищити ефективність управління борговими зобов'язаннями та вартістю їх обслуговування; створити надійну базу оцінки ефективності роботи кожного підрозділу компанії; підвищити ліквідність і платоспроможність підприємства.

Напрямами подальших досліджень даної проблеми, як на нашу думку, є розробка структурних схем системи управління грошовими потоками для підприємств різних галузей виробництва і послуг.

Таким чином, управління грошовими потоками в цілому є важливим елементом фінансової політики підприємства, воно наскрізь охоплює всю систему управління підприємства. Важливість та значення управління грошовими потоками важко переоцінити, адже від його якості та ефективності залежить не тільки його стійкість в конкретний період часу, а й можливість подальшого розвитку, досягнення фінансового успіху на довгострокову перспективу.

- 1.Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. Т2. – К. Ника-Центр, 1999. – 512 с.
- 2.Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. Т.1. – К. Ника-Центр, 2000. – 301 с.
- 3.Бернштейн Л.А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика, интерпретация: Пер с англ. И.И.Елесеєв. – М.: Финансы и статистика,1996. – 624 с.
- 4.Бочаров В. В. Управление денежным оборотом предприятий и корпораций. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 144 с.
- 5.Губачова О.М. Деякі аспекти управління рухом грошових коштів та їх вплив на фінансовий стан підприємства // Економіка і регіон. – 2005. – №2 (5). – С.109–114.
- 6.Гутова А.В. Управление денежными потоками: теоретические аспекты // Финансовый менеджмент. – 2004. – №4. – С.43-47.
- 7.Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами: Пер. с англ. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 800 с.
- 8.Ігоніна К.А.Теоритичні аспекти планування грошових потоків підприємств // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №5 (35). – С.17-19.
- 9.Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент. – К.: КНЕУ, 2005. – 536 с.
- 10.Хахонова Н.Н. Учет, аудит и анализ денежных потоков предприятий и организаций. – М.: ИКЦ «МарТ», 2003. – 304 с.

Отримано 21.03.2007